

en -ND- encara no obliterat, advertint que allí l'ús amb article prova que era encara nom comú apellatiu: «ad ipsas *lavandarias*» a. 924, «a les *lavaneres*» en dos documents de 1265, «Alberto de *Lavanera*» a. 1276 i molts més; així com també el masculí, hidrònim: «*krivum* vocatum *Lavaner*» 1284 (InoLC). Però també hi ha, encara més al Sud, amb -nd- conservada, *lavandera*, sembla amb el significat d'«aiguera» o una altra forma de safaretget o rentaplats de cuina, en doc. de 1274 (BABL VII, 236).

El substantiu masculí, com a nom del 'safareig' és el terme viu en tot el valencià central i Dellà Xúquer: «Març, marcer, apedregà a sa mare en lo *lavaner*», dita popular, MGadea (T. del Xè III, 78); «prop del camí hi ha 'l *lavanér*» a Estivella (1962); «si passa per allà eixirà al *lavanér* de Faura i per allà té lo que busca» a les Valls de Segó; «el Pèlec és el *llavaner* del poble», El Puig de Sta. Maria; «lo que veu de lluny és un *lavanér* que feren ---», Polinyà de Xúquer (1962).

També cap al Princ. o els Pirineus Orientals degué estar en ús popular en altre temps *llavanera* per 'bugadera, rentadora'; si bé potser, encrueat amb *llavadora*, digueren alguns *lavadera*, i desconnectat el mot del seu cap de família, en perdre's l'ús popular de *llavar*, sofrí vulgarment metàtesi *baladera* i confusió amb *bladera*: en la poesia popular. En el romanç 219 del *Romancerillo* de MilàF, allà on les versions A₁ i B₁ porten «que n'hi ha set *rentadores* que pel rey renten camisas: / —Déu las guar, las *rentadoras*», i la versió H *bugaderas*: «troba *bladeras* del rey» a la versió E, recollida a Arles de Tec (a desgrat de les vacil·lacions de MilàF, vol. Pujol-Puntí, pp. 29 i 40, Arles és segur, tenint en compte que aquesta versió porta *atrapar* i *escarterar* per 'trobar', 'esquarterar'). En el Romanç de la *Filla del Carmesí* (-eni), 205, la versió B₁, recollida a Arles, reflecteix un text que restitueixo com «sí hi atrapa *lavaderes* - que rentaven el llenç fi: / —Caritat, les *lavaderes* - an un pobre pelegrí!» (esmentant: «*bladeras* qu'en rantan llins a fi».)³

Llavadura [slav.: lotio, proluvius, colluviés], Busa-N. D-III-4, 1507]. *Llavall*, i el seu diminutiu *Llavallol*, de LAVAGRUM, veg. el que en dic a LLAU, i per a un congènere arag. *Llavayo* i en sorotàptic, *EntreDL* I, 59; II, 171. *Llavament*: «per lo repreniment que la dona fahia a les dones, en lurs vestiments, e en lurs *lavaments*, e en lurs malvats nudrimens, era molta dona bé acostumada en aquella ciutat», Lull (Blanq., NCL. II, 168.12); *llavamenta*. *Llavasses* («el agua sucia que sale de lo que se ha lavado», CRos, *Sanelo*, 94v2), cf. *esllavar-se*. *Llavutxar*; *llavutxada*; *llavutx*. *Esllavassar* val. Sud, amb el mateix sentit que *eixalavat* en el Dfa. EnrValor, c. 1950, i J. G. M.); també en el Maestrat etc. (AlcM).

Però d'altres diuen *desllavassar*: «l'olla, que li pòsen pòc y ruín recapte, para *desllava*<s>*sada* y desgustada del tot», Martí Gadea (T. del Xè III, 51), «*desllavassar*: dessustanciar l'olla ab massa aigua, o la terra per massa reg o pluja, descrear-la», maestr., Morella, Benassal, Alacant: GaGirona (Voc. Maestr., s. v.), que hi afegeix variant *desllavar* «esta olla està vui molt

desllavada» (massa caldo): en el Maestrat; a l'Alt Aragó *eslavarse* es diu de les pedres que «el río se las lava» (Bielsa, 1965).

Per via sàvia s'han pres: *Lavatori* [DTo. 1670], i *lavabo* [Belv.]: del mot llatí *lavabo* 'jo rentaré', amb què comença el psalm que pronuncia l'oficiant quan es renta les mans després de l'ofertori, des d'on aquest mot va passar a designar la tovallola amb què el sacerdot s'eixuga les mans [1560, en fr.], el lloc on la deixava, i en fi un rentador, rentamans o qualsevol cambra amb rentador [Lab. 1840]. *Lavatiu*, *lavativa* [Lab. 1840]. *Lavat* 'bany per als minerals a les mines' [Lab. 1840]. També s'usen com a purs cultismes el verb *llavar*, o *llavat*, o *llavatge*, *llavador*. Els valencians troben que hauríem de dir *llavatge*: opino que estan carregats de raó, i essent així que això els ha de fer l'efecte d'un castellanisme, crec que, en bé de la unitat de l'idioma, ens hi hauríem d'adherir sense reserves ni més retards! Qui vulgui mantenir *llavatge* farà el joc dels enemics de la nostra llengua.

Latrina, pres del ll. *lātrina* 'bany', 'comuna, bassa', contracció de *lavatrina* derivat de *lavare*; sign. que Lull manté intacte: «com serem en les *latrines* e veurem la sutzetat que hix de nostre cors ---», *Blanq.* (Ncl. I, 156.5), *Merav.* (NCL. III, 77.25, 77.27); i StVicentF li dóna el valor de 'femer, dipòsit de mesquita': «anem al sant sepulcre de Jesuchrist --- e tu pren de lla e yo de ça, e lancem-lo en la *latrina* ---» [Serm. I, 84.18]; també Lab. 1840 el registra (només com a antic) amb el sign. llatí només. *Lloció* [1617, MAgustí, AlcM], ll. *lōtio*, -ōnis, 'acció de rentar', de *lōtus* variant del participi *lautus* del ll. *lavare*; *locionar*. *Loment*, ll. *lomentum* 'espècie de loció feta de farina de fava', 'llegum que fa aqueixa farina'. I veg. DILUIR.

Eixalavar, renovació del ll. ELAVARE 'endur-se (alguna cosa) l'aigua', mot documentat en Plaute i algun escriptor tardà; però el ll. vg. tardà, en provar de fer-hi la «recomposició» que solia practicar (*emendare* > *exmendare*, *evolvere* > *exvolvere*, *evellere* > *exvellere*), s'accontentà de donar-li una forma transaccional EX-ELAVARE; procés freqüent en llatí vulgar: a Itàlia EX-EL(I)GERE > *scegliere*; ELINGUARE (Plaute, *Aulularia*, v. 250) 'tallar la llengua' > EX-ELINGUARE > it. *scilinguare* ('desllenguar', 'travar la llengua', *scilinguagnolo* 'travallengües'); EX-ERAMARE > gc. i aran. *xararamà* 'esbrancar, tallar les branques', EX-EMUSTARE > *eixamostar* 'escórrer el most, el suc, eixugar-se els llavis', gc. *echamoustà* «faire sécher légèrement» (TdF); EX-EMI(C)CARE > cat. *xemicar* 'aixafar completament, destrossar algun òrgan' (*xemics* 'puntes de teixit' etc.).

Eixalavar s'usaria a Segarra, Urgell, RibEbre, Tort. i Maestrat segons AlcM; *aixalavat* «desgustat» tort. (BDC III, 83); *aixalabar* «esbandir, rentar la roba després d'haver-la passada per la bugada» a Gandesa (JAmades, *Excursions* III, 70); *eixalavar* «desgustar el menjar ficant-li massa aigua» tort., «llavar primera vegada la roba abans de metre-la en el cossi» maestr., GaGirona, Voc. Maestr., 256; *aix-*, Grieria, BDC xx, 217. També es degué usar a l'extrem NO., car n'hi ha postverbal *aixalaus* (BDC xx, 217) «desperdicios de